

P+
SPECIAL
Jaargang 19
Week 12 | 2021

In gesprek met tuinkunstenaar Piet Oudolf

Citroenvlinder op knoopkruid

PwC zet in op
biodiversiteit

Een eigen paradijs

Tuinkunstenaar Piet Oudolf: "Ik probeer mijn hele leven al emoties te versterken, waardoor een tuin een eigen wereld wordt."

Director Corporate Sustainability Wineke Haagsma van PwC: "Ik keek naar die planten en dacht: wat een genialiteit zit er in die natuur."

De tuinen van Piet Oudolf bezitten een museale pracht. Museum Voorlinden in Wassenaar vroeg Oudolf dan ook om van de eigen entree een natuurlijk kunstwerk te maken.

Bijen. Vlinders. Vogels. Wormen. Een tuin van Piet Oudolf is alle seizoenen lang een paradijs vol biodiversiteit. Wineke Haagsma van PwC wil er alles van weten. De directeur Duurzaamheid werkt hard aan het meetbaar maken van die soortenrijkdom. Biodiversiteit moet een pijler in de eigen dienstverlening naar klanten worden, vindt PwC. Hoort daar ook een tuin bij zoals de wereldberoemde Oudolf die aanlegt?

Dagpauwoog

Hoe keerde de natuur hier terug?

Het was tot 2014 een doodse plek in het Máximapark bij Utrecht. Op deze 5000 vierkante meter had een tuinderij gestaan, maar de eens zo vruchtbare rivierklei van de Leidsche Rijn was kapot gemaakt en ingeklonken.

Nu bloeien er zoveel bloemen dat drie bijenvolken er een dagtaak aan hebben. Het aantal soorten vliegen en wespen is overweldigend. En er zijn ook vlinders, gelukkig, want de tuin heet Vlinderhof. Het zijn er wel minder dan de vrijwilligers die de tuin onderhouden zouden willen. Ze wijten het aan de klimaatverandering. Er zijn nu eenmaal minder vlinders in Nederland dan vroeger. Maar de wormen in de aarde zijn wel teruggekeerd. En met de wormen ook de mollen. Biodiversiteit komt met gewenste en ongewenste gasten. De fazanten in het park aten maar liefst 6000 tulpenbollen op.

Initiatiefnemer Marc Kikkert start het onderhoud al eind februari. De miniatuur irissen komen dan al in bloei, net als een wilde soort bleekgele narcissen. Alle onkruid is gewied en planten zijn teruggesnoeid. Of, als ze aan de wandel zijn gegaan, weer op de oorspronkelijke plek teruggeplaatst. Vrijwilligers krijgen een kaart van 'hun' vak mee, dat het oorspronkelijke plantplan van Piet Oudolf toont.

Er gaat zo'n 3000 tot 4000 uur aan onderhoud per jaar in deze openbare tuin zitten. Per vierkante meter is dat een uur onderhoud, zo houden de 50 vrijwilligers als vuistregel aan.

De Vlinderhof trekt dus niet alleen vlinders aan, maar ook mensen, die een eigen *community* van enthousiaste werkers hebben gevormd.

[Website met het interactieve beplantingsplan van Oudolf voor de Vlinderhof](#)

Voor vlinders en voor mensen

Piet Oudolf levert biodiversiteit

Zou het mogelijk zijn dat bedrijven een tuin van Piet Oudolf aanleggen en daarmee een bewijsbare bijdrage leveren aan de biodiversiteit? Of kunnen bedrijven nog veel meer doen om bij te dragen aan wat misschien wel het fundament is waar ons hele systeem op rust? Dat is de vraag die Wineke Haagsma van PwC voorlegt aan de beroemde tuinkunstenaar.

Het gesprek is al een uur gaande, wanneer Piet Oudolf (1944) zijn beeldscherm met Wineke Haagsma (1983) deelt. Hij wil even wat foto's van zijn eigen tuin laten zien, die hij in Hummelo aanlegde, verscholen in de Gelderse Achterhoek. De eerste foto is meteen raak. De parse bollen van de kogeldistels (*Echinops*) lijken wel een extra verdieping te hebben, zoveel bijen zitten erbovenop.

Oudolf: "Dit is op een zonnige dag in augustus. En we hebben geen bijenkorven staan. Het zijn allemaal wilde bijen..."

Haagsma: "Wauw!"

Oudolf: "Dit is op een gewone, mooie dag. Dit is normaal."

Haagsma, nogmaals: "Wauw! Prachtig beeld."

Oudolf wisselt naar een foto die ook al lijkt te zoemen: "Dit is op een septemberdag. Ook dan valt er altijd wat te foerageren voor insecten."

Haagsma: "Wat een grote hoeveelheid aan biodiversiteit."

Oudolf, bij een derde foto, waar meesjes in de pluimen van de hoge grassen hangen, die zo karakteristiek zijn voor zijn stijl van tuinontwerp. "Dit is in de winter. Het niet terugknippen van de planten heeft ook z'n voordelen. Je moet niet alleen maar denken aan insecten en dieren. Je krijgt alles. Ook vogels. Heel veel vogels. Ze komen af op het zaad, zie je?"

Piet Oudolf laat zich niet zo makkelijk in een hokje plaatsen. Hij is eigenzinnig, vaak bekroond en wereldberoemd buiten Nederland. Hij realiseerde belangrijke tuinen in de VS, in Canada, in Groot-Brittannië, in Duitsland en in Scandinavische landen. Daar legde hij twee jaar geleden nog een tuin voor het beste restaurant ter wereld aan, Noma in Kopenhagen. Zijn Engelstalige Wikipedia-pagina is al met al een stuk uitgebreider dan de Nederlandse versie.

Het zijn karakteristieken die Ivo Niehe normaliter naar verre landen doet afreizen. Je zou de tv-presentator zo zien staan, hoog boven New York met een tekst als: *Piet Oudolf. Deze oude spoorlijn in Manhattan toverde hij om in een stuk prairie. Amerikanen*

Piet Oudolf in zijn High Line-tuin, boven de straten van New York: "Het is niet zo dat je wat plant en dat is het dan. Nee, dan begint het pas."

vergapen zich aan hun eigen natuur, zo middenin de stad. Vroeger zagen ze hun wilde grassen niet staan. Maar door deze Nederlander zijn ze er trots op... Toch was Oudolf nooit te gast in de TV Show. Te lastig voor Niehe? Dat zou heel goed kunnen. Want wat is Oudolf eigenlijk? Natuurbeschermer? Tuinarchitect? Kunstenaar? Oudolf zelf geeft er niet direct antwoord op: "Ik ben geen natuurbeschermer. Daar zijn andere mensen voor. Als ik vroeger met tuinmensen praatte, zeiden ze: je bent een goede kweker. Als ik met ecologen praat, vinden ze dat ik het goed doe. Botanici vinden dat ik veel verstand heb van planten. De musea, die vinden mij een kunstenaar. Dus ik zweef gewoon tussen een aantal werelden in. Maar als ik echt zelf zou moeten kiezen, nou ja, dan ben ik meer kunstenaar dan tuinarchitect."

Oudolf heeft wat kunstenaars vaker hebben. Ze breken hun eigen werk af, om opnieuw te kunnen starten. Als het over de rijke biodiversiteit in zijn tuinen gaat, haalt Oudolf zichzelf omlaag door te zeggen dat al dat leven in zijn tuinen eigenlijk niet meer dan onverwachte bijvangst is: "Die vlinders komen er gewoon op af op. Omdat ze de natuurlijke planten die er groeien interessant vinden."

Haagsma maakt het persoonlijk: "Wanneer raak jij geëmotioneerd van een plant?"

Oudolf: "Elke plant heeft een karakter, zoals een mens dat ook heeft. Het komt op je af en je vindt het mooi. Of niet mooi. Maar dan kom je er ook achter dat die plant toch mooi kan zijn in combinatie met andere planten. Dus een plant hoeft niet mooi te zijn op zichzelf, als het maar karakter heeft. Ik zag plotseling dat die plant een relatie nodig had om misschien nog mooier te worden. Of een functie had. Dat een tuin ook een soort leefgemeenschap..."

Haagsma: "...een systeem is?"

Oudolf: "Ja, als het maar in mijn beeld van schoonheid past. Later is het meer ecologisch geworden. Dus die grassen en die planten gaven een soort wildheid, die eigenlijk helemaal niet wild was. Maar voor het oog wel. Het was voor mij een manier om mezelf uit te drukken. Wat ik voelde met planten. Dus in het begin was het helemaal niet zo van: ik wil ecologisch bezig zijn, of de biodiversiteit benadrukken. Maar de planten die we gebruikten waren niet zo overgecultiveerd waardoor ze een natuurlijke aantrekkingskracht op vlinders en bijen hadden. Toch word ik mijn hele leven al gevraagd: zoek je de planten daar speciaal voor uit?"

Haagsma: "Ja...?"

Oudolf: "Nee! Dat kwam gewoon vanuit mijn interesse voor die planten die al dat natuurlijke nog in zich hadden."

Haagsma: "En daar kwamen de vlinders op af?"

Oudolf: "Op momenten. Dan zit plotseling je hele tuin vol. En daarna weer niet. Bijen en wilde bijen en zweefvliegen en andere insecten kun je wel aantrekken. Dat komt ook omdat ik niet-inheemse planten gebruik. Wij zijn natuurlijk in Europa gebonden aan een bepaalde hoofdbloei hè, vooral in de voorzomer en zomer. Maar in het najaar hebben wij weinig planten die in onze Europese weides bloeien. Daarom plant ik ook niet-inheemse soorten, waaronder veel Noord-Amerikaanse, die vaak later in bloei komen, in juli, augustus en september."

Wineke Haagsma voor haar SDG Dome bij PwC, waarin grote werelddoelen worden verbeeld: "SDG 15 gaat over het leven op land, de bescherming, herstel en duurzaam gebruik van ecosystemen."

Hoe wil PwC biodiversiteit gaan meten?

De terugloop van biodiversiteit is een van de grootste wereldproblemen, vindt accountants- en adviesbureau PwC Nederland. Biodiversiteit is nauw verbonden met klimaatverandering en groeiende ongelijkheid, de twee andere cruciale SDG's. Director Corporate Sustainability Wineke Haagsma van PwC stelt dan ook: "De aandacht voor alle drie is wat ons betreft even urgent. Maar voor biodiversiteit is er wat ons betreft nog te weinig aandacht."

Een deel van het probleem is volgens PwC dat er wereldwijd onvoldoende doelstellingen zijn geformuleerd om biodiversiteit te behouden of terug te winnen op een manier waar bedrijven iets mee kunnen. Er wordt ook nog onvoldoende gemeten. En als er gemeten wordt, is dat vaak heel complex.

Voor biodiversiteit is geen dominante parameter zoals de uitstoot van CO₂ beschikbaar. Die zoektocht maakt PwC dan ook met deskundige ecologen, zoals Louise Vet. Zij is oud-directeur van het NIOO-KNAW en trekt nu het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, waar PwC zich formeel bij heeft aangesloten. Volgens Vet zijn onder druk van de financiële wereld wereldwijd kantoororganisaties op zoek naar een bewijsbare bijdrage aan het herstel van de biodiversiteit. "Als jij als bedrijf ecosystemen vernietigt, heb je *stranded assets*. Dat is niet alleen een reputatierisico, maar ook een financieel risico."

Vet kan Haagsma tal van bestaande meetinstrumenten aanreiken om de biodiversiteit te meten. Die moeten echter wel worden aangepast. PwC moet parameters omzetten in KPI's, oftewel Key Performance Indicators. Haagsma: Anders is het lastig om de link te maken met je bedrijfsstrategie. Of de vraag of je producten en services als bedrijf effecten hebben op biodiversiteit."

Haagsma: "Biodiversiteit gaat ook over het totale systeem, de veerkracht van een systeem. Hoe meer soorten, hoe meer verschillen, hoe beter bestand tegen natuurrampen en temperatuurverschillen. Een systeem wat zichzelf reguleert en herstelt. Hoe bijzonder dat dit al bestaat, stel je voor dat dit er niet zou zijn."

Er is dus volop werk aan de winkel voor PwC. Voorzichtig de eerste stapjes zetten, zegt Haagsma zelf. "We zijn nog lang niet waar we uiteindelijk zouden willen zijn. Maar we hebben al bijenkasten geplaatst op kantoor. We kijken naar de soorten planten in ons kantoor en het effect daarvan op de luchtkwaliteit. We hebben ook al buxusstruiken vervangen door inheemse planten. Het is mijn grote droom om een tuin zoals die van Piet Oudolf te realiseren met een grote biodiversiteit aan planten, insecten, vogels en alle andere soorten die zich daar thuis voelen."

Het is geen eenvoudige opgave, maar het lukte PwC ook om een app te bouwen die de CO₂-uitstoot van alle vervoersstromen van de eigen organisatie exact weergeeft. PwC weet daardoor precies wat de verlaagde CO₂-uitstoot van alle individuele medewerkers in de eigen organisatie is, als gevolg van de lockdown in 2020. De zelf ontwikkelde rekentool toont bovendien hoe er door een intelligente keuze van vervoermiddelen of thuiswerken niet wordt teruggevallen in de oude situatie, met onnodig woonwerkverkeer met de auto of het vliegtuig. "Een blijvende verlaagde CO₂-uitstoot moet zo mogelijk zijn", stelt Renate de Lange dan ook, lid van de Raad van Bestuur van PwC Nederland. De 'Environmental Footprint Insights Tool' werd tijdens een pilot ook getest met klanten, die enthousiast reageerden.

Website

+ [PwC over niet-financiële verantwoording](#)

"Alle goede dingen zijn exemplarisch"

Piet Oudolftuin Singer Laren

➤ **Het was op** een vakantie in Centraal-Amerika dat Haagsma geraakt werd door een overweldigende natuurpracht. "Ik kom uit een gezin waar mijn vader vroeger met een knippertje in de tuin afval aan het weghalen was. Ik schaamde me daar dood voor. Ik was al duurzaamheidsadviseur toen ik op een gegeven moment in Costa Rica door de jungle liep. Ik keek naar die planten en dacht: wat een genialiteit zit er in die natuur. Alles heeft hier waarde. En al die transities die planten en bomen doormaken. Hoe prachtig is het ontwerp..."

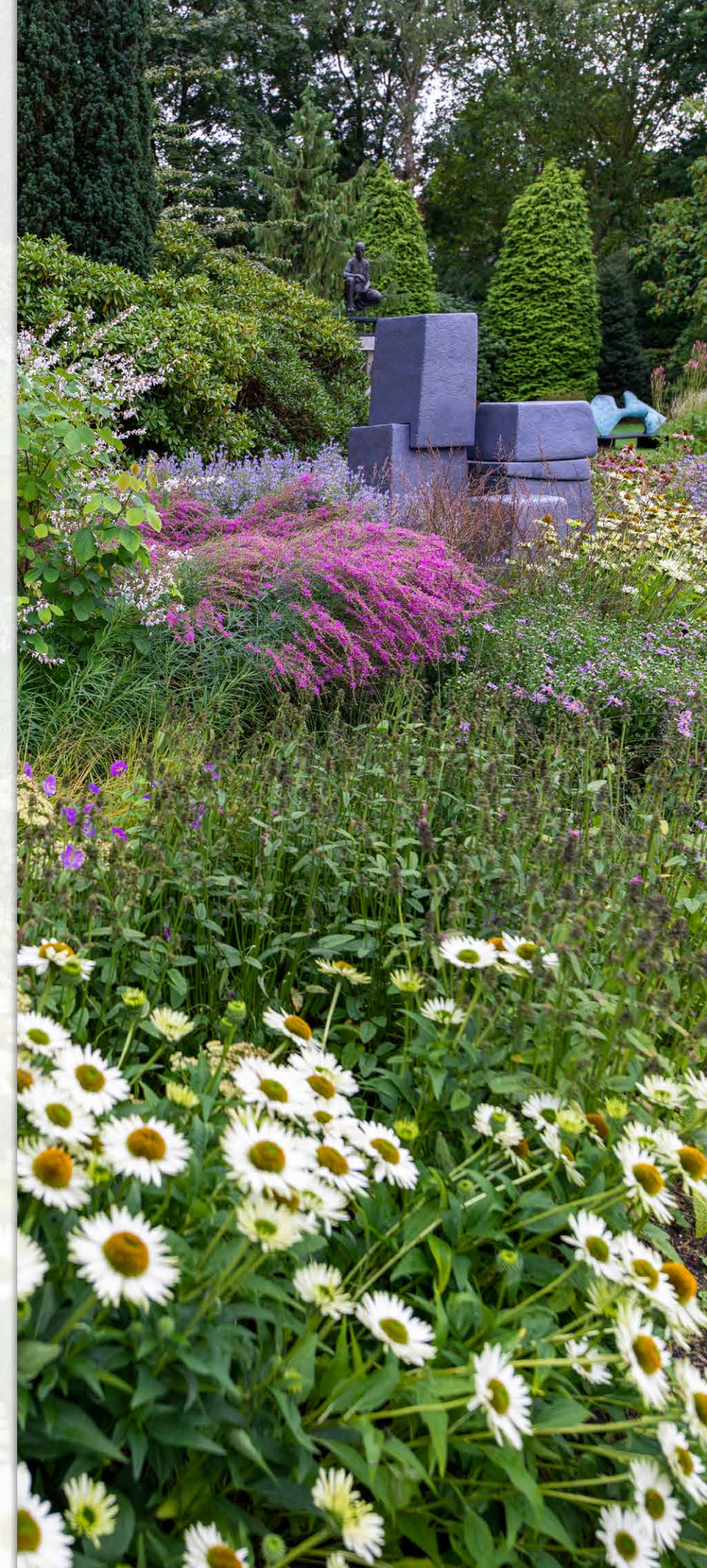
Dat moment van Eureka kende Oudolf niet. Bij hem waren het verschillende mensen en gebeurtenissen die zijn weg bepaalden, heel geleidelijk. Eigenlijk was hij voorbestemd om het café van zijn ouders in Bloemendaal over te nemen. Hij werkte er al vanaf zijn twaalfde. Op zijn 25ste gaf hij er de brui aan en begon zijn persoonlijke ontdekkingsreis, die begon in de Hoogovens, via de visafslag naar een tuincentrum waar hij meehielp kerstbomen te verkopen. In het boek 'Droomplanten' uit 1990 (geactualiseerd in 2019), dat de kern van zijn oeuvre vormt, wordt beschreven dat deze centra in deze tijd vooral nog eenjarige bloemen en heesters verkochten. Klanten haalden er in het voorjaar bloeiende plantjes, die alweer snel uitgebloeid waren. Toch ontbrandde daar de vlam bij Oudolf. "Ik heb de hele tuin bij mijn moeder overhoopgegooid en volgeplant met heesters en planten tot dat er niets meer bij kon."

Hij begon zelf planten te verzamelen, ging bij kwekers langs en bezocht met zijn vrouw Anja beroemde Engelse tuinen. Uiteindelijk kochten zij een vervallen boerderij met stuk land in de Achterhoek waar ze een eigen kwekerij met bijzondere soorten begonnen: niet eenjarige, maar vaste planten (*perennials*). De catalogi die zij van hun collectie uitbrachten trok ook de belangstelling van mensen die van wilde plantensoorten en van wilde tuinen hielden. Hij reisde heel Europa door om kwekerijen te bezoeken. "Toen de muur was gevallen in Berlijn zaten we een week later al op een kwekerij in Oost-Duitsland, die wereldberoemd was."

Haagsma: "Biodiversiteit is inmiddels een werelddoel, een van de Sustainable Development Goals van de VN. Ben jij biodiversiteit steeds bewuster bij je ontwerpen gaan toepassen?"

Oudolf: "Tegenwoordig ligt daar druk op. Toen ik begon helemaal niet. Maar ik vond het zelf wel juist. Ook omdat ik mensen tegenkwam uit die wilde plantenwereld, waar ik bevriend mee raakte. En ook omdat ik in de openbare ruimte begon te werken. Dan moeten planten een gemeenschap vormen en langlevend zijn, zodat ze niet elk halfjaar vervangen hoeven te worden. Dus die duurzaamheid of de houdbaarheid van de planten werd steeds belangrijker. Ook dat ze met elkaar goed moesten leven, dat de een de ander niet zou verdringen waardoor de helft van de planten verdwijnt. Toen kwam het ecologische aspect erbij. Op het moment dat ik afging dwalen van de traditionele tuinen is dat aspect van vogels en insecten veel belangrijker geworden. En eigenlijk is dat het allerbelangrijkste. Maar ik wil ook dat mensen in die tuin gezogen worden.

➤

Dat is misschien het kunstzinnige aspect van wat ik doe. Maar het is het allebei.”

Haagsma: “Volgens mij kunnen die twee uitgangspunten elkaar versterken, of in ieder geval goed samengaan.”

Oudolf: “Ja, dat probeer ik mijn hele leven al te doen. Het versterken van emoties waardoor een tuin een eigen wereld wordt. Dat je toch het idee krijgt: dit is anders. Die gelaagdheid vind ik belangrijk.”

Haagsma: “Ik kan me voorstellen dat biodiversiteit zo’n tuin ook krachtiger maakt.”

Oudolf: “Ja, ja, ja, maar wij hebben ook slakken. We hebben soms ook wel een plaag van bepaalde dingen. Dat je denkt: verdomme, weet je wel. Maar wij doen toch niets in de tuin aan chemische bestrijding of zo. Het lost zichzelf op, uiteindelijk.”

Met zijn 76 jaar is de ontdekkingsreis van Oudolf nog steeds gaande. “We zijn nu bezig met een hospitaal in Denemarken dat op een terrein van twee hectare ligt. Het is de bedoeling dat elke patiënt vanuit de eigen kamer uitzicht heeft op de tuin. Dat is ook weer een heel nieuw inzicht, dat je patiënten over een tuin laat uitkijken omdat je weet dat het helend werkt. Dat zeggen zij zelf.”

Haagsma: “Er zijn ook onderzoeken over *wellbeing* van werknemers. Dat die significant stijgt wanneer je buiten loopt en buiten bent, maar ook wanneer de juiste planten op kantoor staan. En dat aspect van het welzijn van medewerkers wordt steeds relevanter. Wat zou jij adviseren, als jij een tuin mocht ontwerpen voor de publieke ruimtes rondom bedrijven? Waar zou je dan op moeten letten?”

Oudolf wijst op twee cruciale randvoorwaarden. Geld en menskracht. “Ik denk dat bedrijven meer mogelijkheden hebben om iets in te richten omdat ze daar toch meer geld voor hebben. Het is ook belangrijk iemand te hebben voor het onderhoud, iemand die daar verantwoording voor aflegt. Misschien kan deze tuinman of tuinvrouw hulp van buitenaf organiseren; vrijwilligers. Het is

niet zo dat je wat plant en dat is het dan. Nee, dan begint het pas. Dat besef is er niet als je geen mensen hebt die verstand hebben van hoe een plant zich ontwikkelt of hoe een tuin zich ontwikkelt. Daar is heel groot gebrek aan.”

Haagsma: “Ik hoor jou zeggen: bedrijven zouden hun verantwoordelijkheid moeten nemen om zo’n tuin vol biodiversiteit te financieren.”

Oudolf: “Je moet gewoon voorbeelden stellen in de wereld. Dat is het. En die voorbeelden moeten gewoon gefinancierd worden. Simpler kan het niet gezegd worden. Alle goede dingen zijn exemplarisch. Dat is nooit een gemene deler geworden. Waarom ga je naar een plek toe? Omdat deze uniek is. Als het gemeengoed wordt, is het plotseling ook gemakkelijk geworden. Maar een bijzonder tuin aanleggen en mooi houden is niet makkelijk. Je zou dat ook op menselijke, kleinere schaal kunnen doen, misschien. Zo’n tuin rondom een kantoor hoeft geen hectare groot te zijn. Ik denk dat de beste plek om iets te doen een beetje buurtgericht is, dat je een sociale omgeving hebt. En dat mensen geactiveerd worden om mee te helpen. Het is eerst begrijpen en dan onderhouden. Ik denk dat dat de stappen zijn. En daarna hebben de mensen een plek waar ze zich prettig voelen. Dat ze het idee hebben dat ze in een soort ruimte zitten die ze nergens anders tegenkomen.”

Haagsma: “En al jouw tuinontwerpen zijn daarvoor beschikbaar?”

Oudolf: “Ja, ik ben wat dat betreft een open boek. Ik heb nog nooit een geheim gehad. Ik gooi alles online. Dat delen is voor mij waarom ik leef.” ■

Websites

+ [Piet Oudolf](#)

+ [PwC Nederland](#)

.....
 + TEKST JAN BOM + FOTOGRAFIE PIET OUDOLF EN P+ + ART DIRECTION BUREAU BOUDEWIJN BOER
 EN STUDIO 10 + UITGEVERIJ ATTICUS BV + WWW.P-PLUS.NL

